

Bevolkingsprognose 2005–2011: stabiele lage groei

Coen van Duin

De nieuwe bevolkingsprognose 2005–2011 van het CBS is een bijstelling van de langetermijnprognose voor de periode 2004–2050 die het CBS in december 2004 heeft gepubliceerd. Het bevolkingsaantal is op 1 januari 2005, onder meer door een laag aantal sterfgevallen in 2004, 11 duizend hoger uitgekomen dan was verondersteld. De verwachte omslag van een afnemend naar een groeiend migratiesaldo is in 2005 nog uitgebleven, al is de daling van het saldo wel sterk vertraagd. Naar verwachting zal de omslag onder invloed van een aantrekkende economie in de komende jaren alsnog plaatsvinden. Op korte termijn wordt weer een toename van het aantal sterfgevallen verwacht. Voor de jaren na 2006 is er slechts sprake van een beperkte bijstelling van de langetermijnprognose.

1. Inleiding

Het CBS publiceert elke twee jaar een bevolkingsprognose voor de lange termijn. De laatst gepubliceerde prognose had betrekking op de jaren 2004–2050 (De Jong, 2005a; 2005b). In de tussentijdse jaren wordt een bijstelling van de prognose voor de korte termijn uitgevoerd. De nieuwste bijstelling heeft betrekking op de periode van 1 januari 2005 tot 1 januari 2011. Dit houdt in dat de veronderstellingen over geboorte, sterfte en migratie worden bijgewerkt voor de jaren 2005–2010. Voor cijfers over latere jaren wordt naar de langetermijnprognose verwezen. Eind 2006 wordt een nieuwe prognose voor de lange termijn opgesteld. Dit betreft niet alleen de bevolkingsprognose, maar ook de huishoudensprognose en de allochtonenprognose. De prognose voor de korte termijn heeft alleen betrekking op het aantal inwoners naar leeftijd en geslacht.

De bijstellingen van de kortetermijnprognose zijn gebaseerd op de waargenomen bevolkingsomvang en -samenstelling op 1 januari 2005, op de waarneming van het aantal levendgeborenen, overledenen, immigranten en emigranten in 2004, en op ramingen van deze aantallen in 2005. De ramingen zijn gebaseerd op de waargenomen maandcijfers van januari tot en met september (migratie) of januari tot en met oktober (geboorte en sterfte). Deze ramingen kunnen dan ook afwijken van de voorlopige jaarcijfers voor 2005, die bij het verschijnen van dit artikel bekend zullen zijn.

2. Bevolking op 1 januari 2005

Op 1 januari 2005 was de Nederlandse bevolkingsomvang met 16 305 526 personen ongeveer 11 duizend groter dan in de bevolkingsprognose 2004–2050 van het CBS werd voorspeld. Dit verschil is veroorzaakt door een combinatie van ontwikkelingen in de afzonderlijke componenten, die bijna alle bijdroegen aan een groter dan verwachte bevolking. Het grootste verschil trad op in de sterfte, die vanwe-

ge een milde zomer en het uitblijven van een griepgolf 5,7 duizend lager lag dan was verondersteld (*staat 1*). Deze ontwikkelingen waren eind 2004, toen de bevolkingsprognose werd opgesteld, al deels zichtbaar in de maandcijfers van januari tot en met september, maar werden niet geheel verrekend in de raming. Het aantal levendgeborenen kwam goed overeen met de raming en lag slechts 0,1 duizend lager dan verwacht. Het aantal immigranten lag echter 1,9 duizend hoger en het aantal emigranten 0,9 duizend lager, waardoor het migratiesaldo 2,8 duizend te hoog uitkwam. Dit verschil is vooral veroorzaakt door het feit dat de voorlopige maandcijfers over de immigratie in 2004 lager uitvielen dan het definitieve jaarcijfer. Hierdoor viel ook de op de maandcijfers gebaseerde raming te laag uit. Het resterende verschil tussen de uiteindelijke en de voorspelde bevolkingsomvang heeft een oorzaak van administratieve aard. Voor elk jaar geldt dat een deel van het verschil tussen de geregistreerde bevolkingsomvang aan het begin en het einde van het jaar niet uit de geregistreerde geboorte, sterfte, migratie en administratieve correcties is te verklaren. Dit deel wordt aangeduid als 'overige correcties'. In 2004 vielen de overige correcties 2,5 duizend hoger uit dan verwacht.

3. Sterfte 2004–2005

De sterfte in 2004 was opmerkelijk laag. Vergeleken met 2003 lag het aantal overleden mannen, evenals het aantal overleden vrouwen, 2,7 duizend lager. Door de geleidelijke toename van het aantal ouderen in de Nederlandse bevolking steeg het jaarlijks aantal overledenen over de periode 1990–2003 juist met gemiddeld duizend personen per jaar.

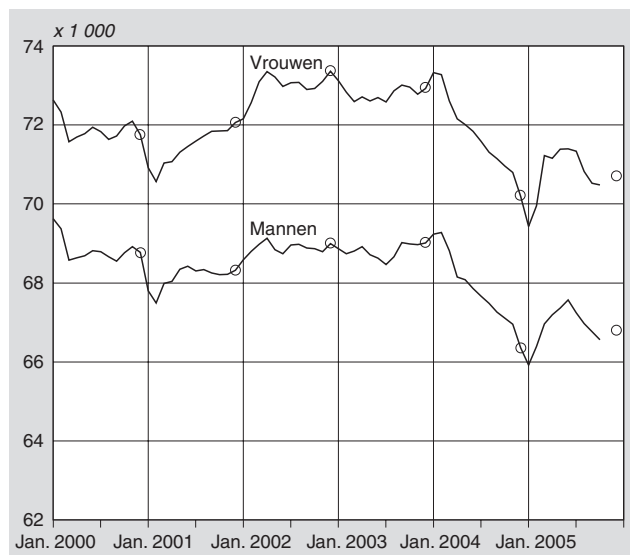
De gunstige ontwikkeling van de sterfte in 2004 zet gedeeltelijk door in 2005. *Grafiek 1* toont het lopend 12-maands-cijfer voor het aantal overledenen in de periode van januari 2000 tot en met oktober 2005. Het 12-maandscijfer betreft het totaal over de maand en de voorgaande 11 maanden. Een stijging van het cijfer in een maand betekent dat het aantal overledenen die maand hoger lag dan in dezelfde maand een jaar eerder, een daling houdt in dat het lager lag. In 2004 is een sterke daling van het aantal overledenen zichtbaar. In februari en maart 2005 ligt de sterfte voor beide geslachten aanmerkelijk hoger dan in dezelfde maanden een jaar eerder en treedt een sterke stijging op. Vanaf juli ligt het maandelijks aantal overledenen weer lager dan in 2004 en is er opnieuw sprake van een daling.

Als de sterfte in 2005 het gebruikelijke seizoenspatroon volgt, zal het aantal overledenen in de laatste twee maanden weer boven het niveau van 2004 liggen. Over heel 2005 worden bij de mannen 71 duizend overledenen verwacht en bij de vrouwen 67 duizend (*staat 1*). Het totale aantal ligt daarmee in 2005 5,3 duizend lager dan volgens de prognose 2004–2050. Ook in 2005 is het aantal over-

Staat 1
Buitenlandse migratie, geboorte en sterfte, vorige prognose en realisatie, 2002–2005

	2002	2003	2004	2005	2004	2005
	waarneming			raming	vorige prognose	
<i>x 1 000</i>						
Buitenlandse migratie						
Immigratie	121	105	94	92	92	93
Emigratie (incl. saldo adm. corr.)	97	105	110	115	111	109
Migratiesaldo (incl. saldo adm. corr.)	24	0	-16	-23	-19	-17
Vruchtbaarheid						
Levendgeborenen	202	200	194	189	194	191
<i>kindertal per vrouw</i>						
Totaal	1,73	1,75	1,73	1,72	1,73	1,73
1e kind	0,82	0,83	0,82	0,81	0,82	0,82
2e kind	0,62	0,63	0,62	0,62	0,62	0,63
3e kind	0,21	0,21	0,21	0,21	0,21	0,21
4e en volgende kind	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08
Sterfte						
<i>x 1 000</i>						
Overledenen						
Mannen	69	69	66	67	70	70
Vrouwen	73	73	70	71	72	73
<i>in jaren</i>						
Levensverwachting bij geboorte						
Mannen	76,0	76,2	76,9	77,2	76,4	76,7
Vrouwen	80,7	80,9	81,4	81,5	81,1	81,2

denen dus nog opmerkelijk laag. Voor de levensverwachting wordt bij de vrouwen en mannen een lichte stijging verwacht, ongeveer in lijn met de stijgende trend van de tien jaar voorafgaand aan 2004.

1. Lopend 12-maandcijfer aantal overledenen (jaarcijfers omcirkeld), 2000–2005

4. Geboorte 2004–2005

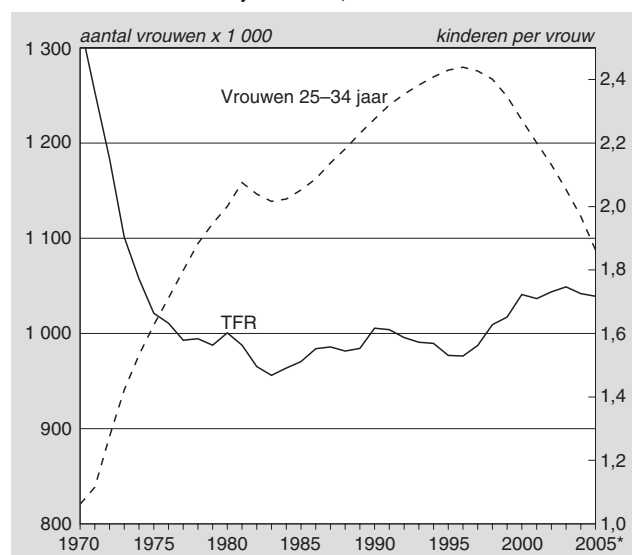
Sinds 1996 neemt het aantal vrouwen in de meest vruchtbare leeftijden, tussen de 25 en 35 jaar, gestaag af (grafiek 2). Ondanks deze afname was er tot en met 2000 toch nog

sprake van een stijging van het aantal geboorten. Dit is veroorzaakt door een toename van de totaal leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfer (TFR) van 1,53 kinderen per vrouw in 1996 naar 1,72 kinderen per vrouw in 2000. De lage vruchtbaarheid vóór 1996 heeft deels als reden dat vrouwen het krijgen van kinderen uitstelden tot latere leeftijden. Vanaf 1996 kreeg een deel van deze vrouwen als nog kinderen, met als gevolg een stijging van het leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfer. Deze ontwikkeling hing ook samen met de gunstige economische ontwikkeling tussen 1996 en 2000. Sinds 2001 is de stijging tot stilstand gekomen.

Sinds medio 2003 is sprake van een gestage afname van het aantal levendgeborenen (grafiek 3). Deze daling heeft zich in de eerste acht maanden van 2005 doorgezet. Een verschil is wel dat tot 2005 de daling in gelijke mate optrad voor geboorten van kinderen van alle rangnummers. In 2005 zet de daling voor eerste en tweede kinderen in hetzelfde tempo door, maar is de afname bij geboorten van kinderen van rangorde drie of hoger bijna tot stilstand gekomen. Naar verwachting zal het eindniveau van de geboorten voor 2005 op 189 duizend komen te liggen. Daarmee is de daling over 2005 met 5 duizend geboorten slechts iets lager dan die over 2004 (6 duizend).

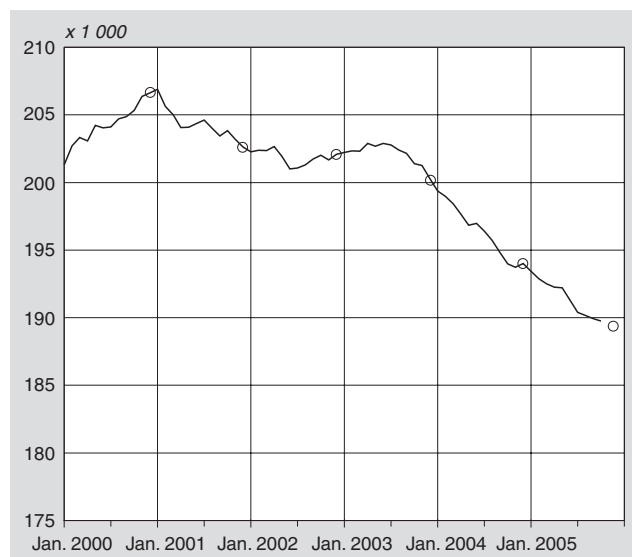
In de prognose 2004–2005 werd uitgegaan van een verder dalend aantal levendgeborenen in 2005. De gerealiseerde daling blijkt echter iets groter dan verwacht. De TFR zal met 1,72 kinderen per vrouw iets lager zijn dan de veronderstelde waarde van 1,73. Door dit verschil is het aantal levendgeborenen in 2005 in de vorige prognose met 1,7 duizend overschat.

2. Aantal vrouwen 25–34 jaar en TFR, 1970–2005

*Raming voor TFR.

3. Lopend 12-maandcijfer aantal levendgeborenen (jaarcijfers omcirkeld), 2000–2005

5. Immigratie 2004–2005

Sinds 2001 is de immigratie in Nederland aan het dalen (*grafiek 4*). De sterkste daling trad op in 2003, toen het jaarlijkse aantal immigranten met bijna 17 duizend afnam. De daling zwakte af in 2004 en is in 2005 bijna tot stilstand gekomen. Het aantal immigranten over 2005 wordt geraamd op 92 duizend, 2 duizend lager dan in 2004. De prognose 2004–2050 overschatte de immigratie in 2005 licht (+0,8 duizend).

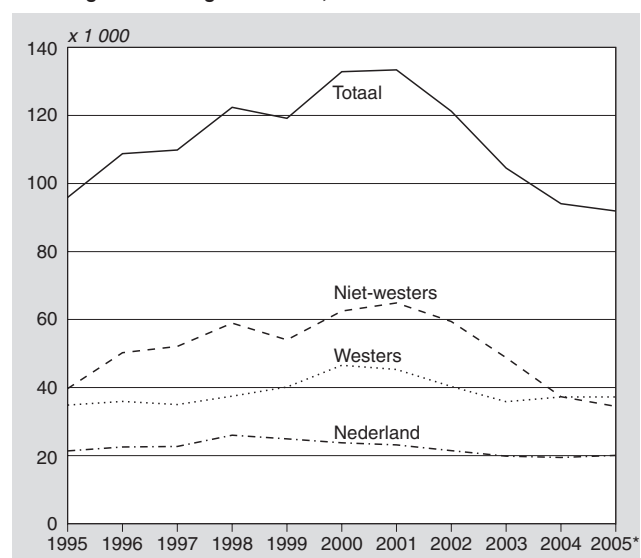
De daling in de immigratieaantallen sinds 2001 was het sterkst bij immigranten van niet-westerse herkomst. De daling is vooral veroorzaakt door teruglopende asiëlmigratie. Deze terugloop lijkt nu tot stilstand te zijn gekomen. Het aantal asiëlaanvragen tot en met oktober 2005 ligt iets hoger dan over dezelfde periode in 2004. Toch daalt de niet-

westerse immigratie in 2005 nog iets verder tot een niveau van 35 duizend, 3 duizend lager dan in 2004. Deze daling betreft vooral immigranten geboren in Turkije en Marokko (*grafiek 5*). Asiëlmigratie speelt bij deze geboortelanden nauwelijks een rol. Ook in 2004 was er al een sterke daling van de immigratie bij deze groepen.

De in Nederland geboren immigranten zijn voormalige emigranten die terugkeren uit het buitenland. Voor het eerst sinds 1998 is bij deze groep sprake van een lichte stijging. In 2005 keerden er 20 duizend terug, duizend meer dan in 2004.

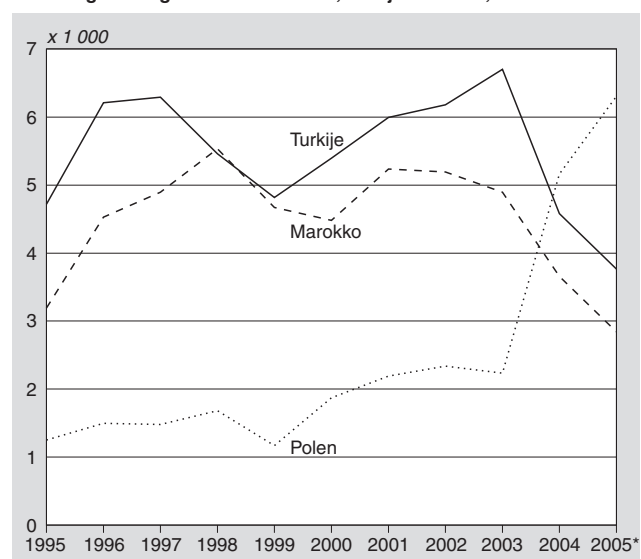
Het aantal westerse immigranten daalde tot 2003. In 2004 vond een lichte stijging plaats naar een niveau van 37 duizend. In 2005 blijft dit aantal vrijwel onveranderd. De immigratie van personen geboren in Polen is in 2005 wel met duizend gestegen (*grafiek 5*). Bij de overige westerse landen zijn de verschillen met 2004 gering.

4. Immigranten naar geboorteland, 1995–2005

*Raming voor TFR.

5. Immigranten geboren in Marokko, Turkije en Polen, 1995–2005

*Raming.

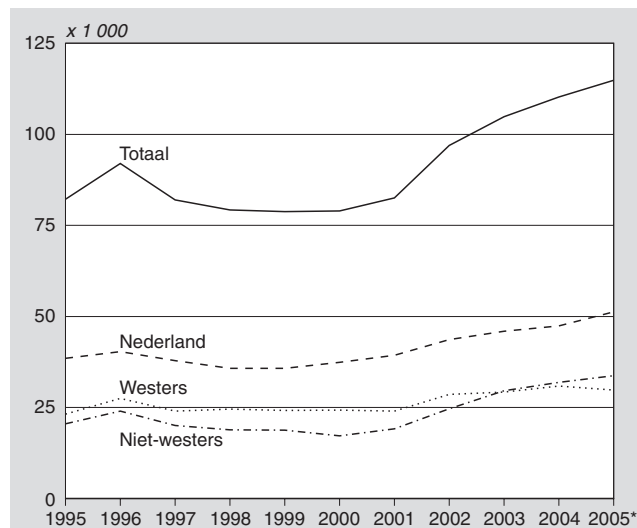
6. Emigratie 2004–2005

Het jaarlijks aantal emigranten is de afgelopen vijf jaar met 40 procent gestegen (*grafiek 6*). In 1999 vestigden zich nog 79 duizend inwoners van Nederland in het buitenland. In 2004 was dit aantal opgelopen tot 110 duizend. De emigratie over 2005 wordt geraamd op 115 duizend personen.

De prognose 2004–2050 veronderstelde dat de stijgende trend in de emigratie in 2005 zou zijn omgeslagen in een daling. Deze omslag heeft (nog) niet plaatsgevonden, mogelijk onder invloed van het achterblijvend economisch herstel in 2005. De prognose onderschatte het aantal emigranten in 2005 daardoor met 5,4 duizend.

De genoemde emigratieaantallen zijn inclusief het saldo administratieve correcties. Dit saldo betreft vooral personen die Nederland hebben verlaten zonder dat bij de gemeente te hebben gemeld. Dit wordt geïnterpreteerd als emigratie met onbekende bestemming. Het saldo administratieve correcties bedroeg in 2004 32 procent van het totale emigratiecijfer.

6. Emigranten¹⁾ naar geboorteland, 1995–2005

*Raming.

¹⁾ Inclusief saldo administratieve correcties.

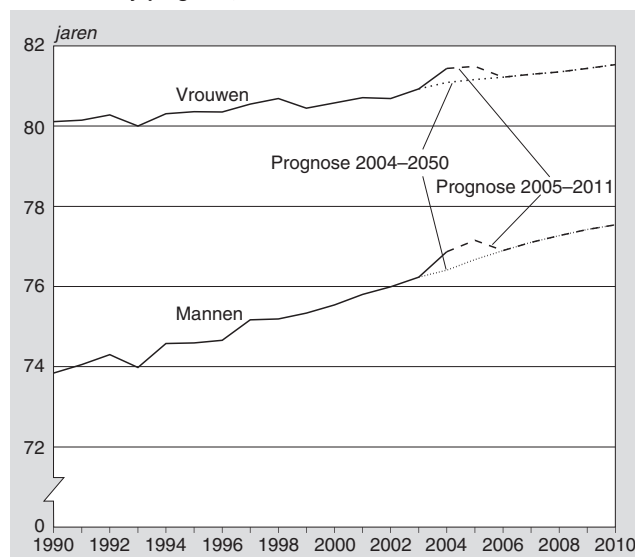
De stijging van de emigratie was het sterkst bij in Nederland geboren personen en bij eerste generatie niet-westerse allochtonen. Sinds 1999 is het aantal in Nederland geboren emigranten jaarlijks met gemiddeld 2,6 duizend personen gestegen. Bij de emigranten van niet-westerse herkomst vond na 2000 een stijging plaats van 3,3 duizend per jaar.

In 2005 zet de stijgende lijn bij beide groepen door. Bij de eerste generatie westerse allochtonen was er alleen in 2002 een aanmerkelijke stijging (+5 duizend). In 2005 is het aantal emigranten uit deze groep met duizend afgenomen. Uitgesplitst naar individuele herkomstlanden is er bij de eerste generatie allochtonen sprake van kleine stijgingen en dalingen, met enkele honderden emigranten.

7. Veronderstellingen over sterfte, geboorte en migratie in de kortetermijnprognose

Het lage aantal sterfgevallen in 2004 en 2005 lijkt vooral te zijn veroorzaakt door niet-structurele factoren, zoals een milde zomer met weinig extreem warme dagen en het uitblijven van een grote griepgolf (Harmsen en Hoogenboezem, 2005; Garssen en Hoogenboezem, 2005). Door deze factoren lag het sterfterisico in deze jaren ongebruikelijk laag, zodat de levensverwachting een sprong omhoog maakte. Er is geen reden om aan te nemen dat deze factoren ook in de komende jaren zullen gelden. De sterfterisico's zullen naar verwachting dus weer bij de trend van vóór 2004 aansluiten. Voor de levensverwachting betekent dit op korte termijn een afname of een vlakke ontwikkeling, waarna de geleidelijk stijgende lijn van vóór 2004 wordt doorgezet (*grafiek 7*). Een dergelijke ontwikkeling is niet ongewoon. Ook in 1992 en 1999 (alleen vrouwen) was er sprake van een daling van de levensverwachting.

7. Levensverwachting bij geboorte in jaren volgens de lange- en kortetermijnprognose, 1990–2010

Voor zowel mannen als vrouwen wordt verondersteld dat hun leeftijdsspecifieke sterfterisico's vanaf 2006 weer overeenkomen met die volgens de langetermijnprognose. Dit houdt in dat het lage aantal overledenen in 2004 en 2005 naar verwachting van tijdelijke aard is. Voor 2006 leidt de veronderstelling tot een sterke toename van het aantal sterfgevallen, gevolgd door een geleidelijke stijging in de latere jaren (*staat 1*). Door het relatief lage aantal sterfgevallen in 2004 en 2005 telt de bevolking ook op langere termijn een groter aantal ouderen dan eerder verwacht. Bij gelijke sterfterisico's ligt hierdoor de totale sterfte vanaf 2006 iets hoger dan volgens de langetermijnprognose (*grafiek 8*).

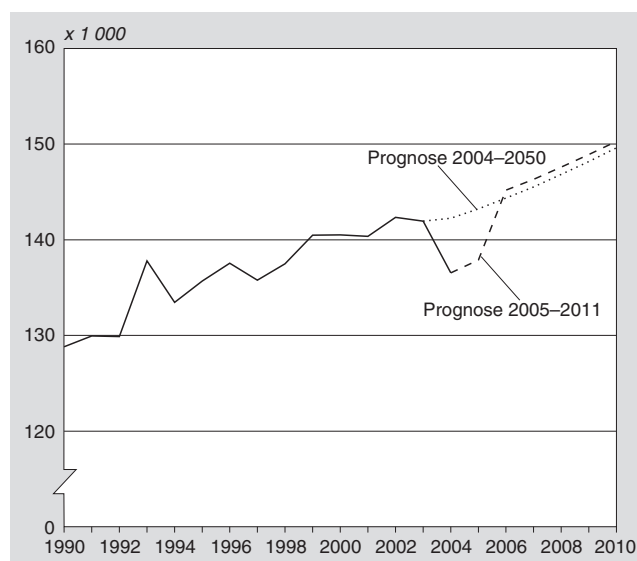
In een economische laagconjunctuur is gewoonlijk sprake van een relatief lage instroom van immigranten en een hoge uitstroom van emigranten. Voor de lange termijn probeert de bevolkingsprognose een structureel niveau van immi- en emigratie te voorspellen. Door het beperkte economische herstel in 2005 ligt de immigratie naar verwach-

Staat 2
Levendgeboren, overledenen en buitenlandse migratie, 2005–2011

	Levend- gebo- renen	Overle- denen	Immi- gratie	Emi- gratie ¹⁾	Migratie- saldo ¹⁾	Overige correc- ties	Bevol- kings- groei
	<i>x 1 000</i>						
2005	189	138	92	115	-23	3	31
2006	187	145	94	110	-16	3	29
2007	184	146	98	107	-9	3	32
2008	182	148	101	106	-4	3	33
2009	180	149	105	105	0	3	34
2010	179	150	109	105	3	3	35

¹⁾ Inclusief administratieve correcties.

8. Overledenen volgens lange- en kortetermijnprognose, 1990–2010

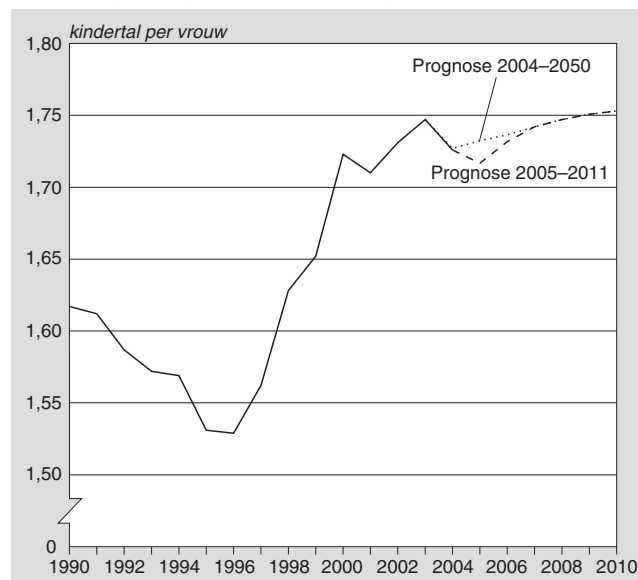

ting nu nog beneden dit structurele niveau en is de emigratie juist relatief hoog. Op termijn wordt daarom een stijging van de immigratie en een daling van de emigratie verwacht. Ook de vruchtbaarheid wordt door de conjunctuur beïnvloed. Onder invloed van een aantrekkende economie wordt een lichte stijging van de vruchtbaarheid verwacht.

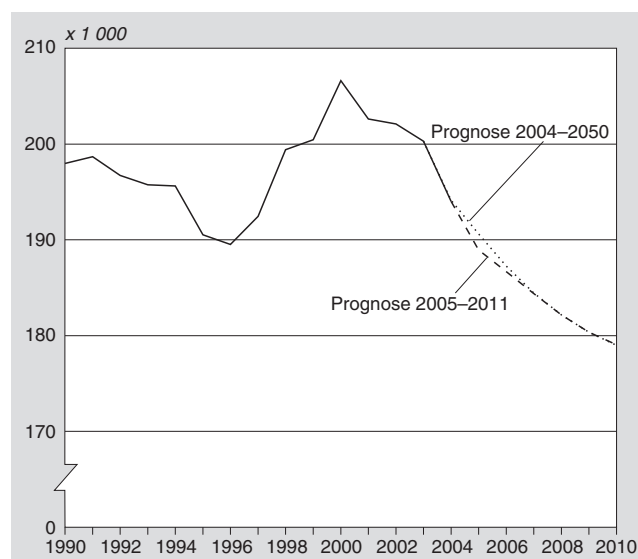
Voor de totale leeftijdsspecifieke vruchtbaarheid wordt verondersteld dat deze in 2006 stijgt tot het verwachte niveau voor 2005 (1,73) en vervolgens de trend van de langetermijnprognose volgt: een gelijkmatige stijging tot een niveau van 1,75 vanaf 2008. Dit leidt tot een iets minder snelle daling van het aantal geboorten van 2005 op 2006, gevolgd door een snellere, maar in tempo afnemende daling vanaf 2007 (grafiek 9 en 10).

Voor 2006 wordt een daling van de emigratie verwacht. Omdat deze daling door het vertraagd economisch herstel later inzet dan oorspronkelijk verwacht, wordt de emigratie voor 2006 nog 2 duizend hoger verondersteld dan volgens de langetermijnprognose. Vanaf 2007 worden weer de oorspronkelijke emigratiekansen toegepast. Dit resulteert in een daling van de emigratie vanaf 2006, afvlakkend naar een niveau van 105 duizend per jaar in 2010 (grafiek 11).

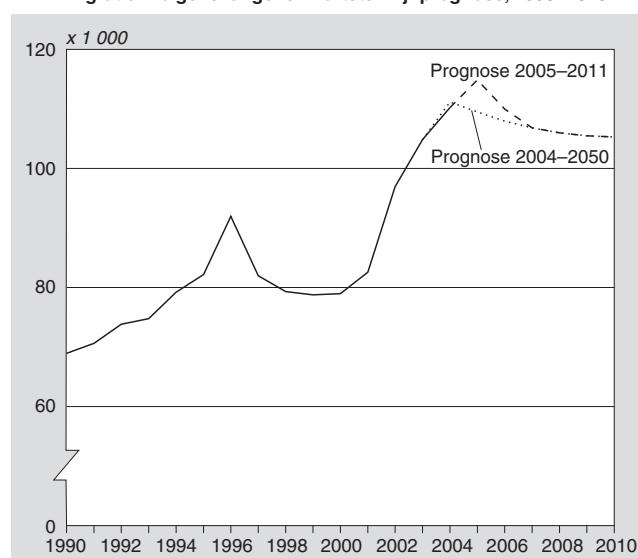
9. TFR volgens lange- en kortetermijnprognose, 1990–2010

10. Levendgeborenen volgens lange- en kortetermijnprognose, 1990–2010

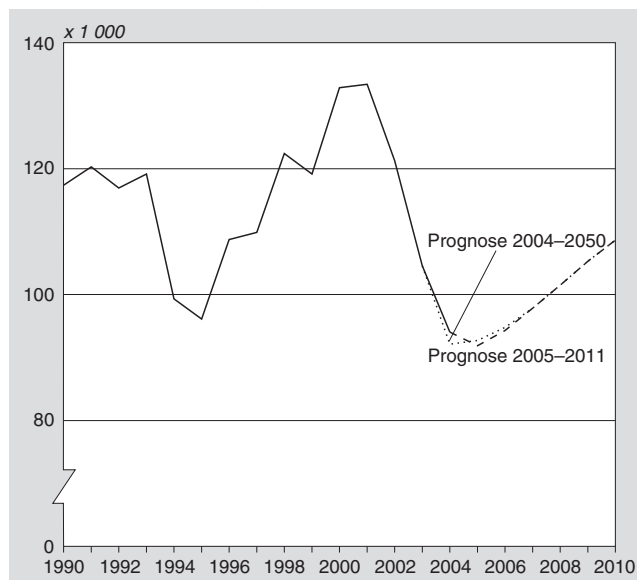

11. Emigratie¹⁾ volgens lange- en kortetermijnprognose, 1990–2010

¹⁾ Inclusief saldo administratieve correcties.

12. Immigratie volgens lange- en kortetermijnprognose, 1990–2010

Bij de immigratie ligt de raming voor 2005 slechts iets onder de waarde volgens de langetermijnprognose. De veronderstelde aantallen voor de komende jaren komen daarom vrijwel overeen met de langetermijnprognose. Alleen voor 2006 wordt het aantal immigranten enkele honderden lager verondersteld. Voor de komende jaren wordt een stijging van de immigratie met 3,3 duizend per jaar verwacht.

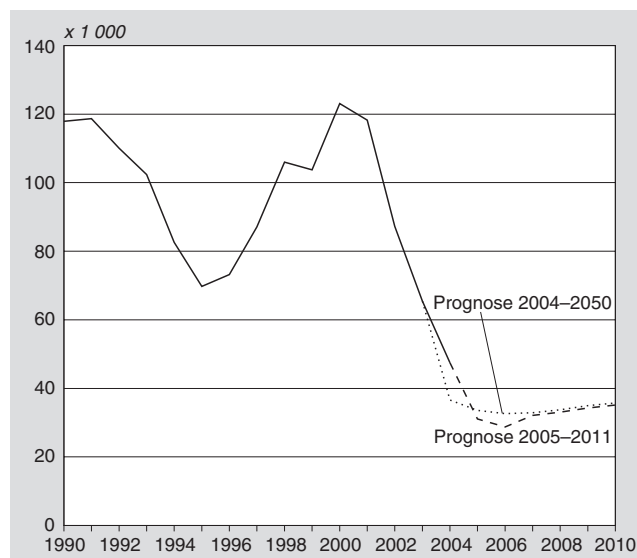
8. Bevolking in de periode 2005–2011 volgens de kortetermijnprognose

De kortetermijnbevolkingsprognose tot 2011 wijkt slechts weinig af van de langetermijnprognose 2004–2050. Het bijgestelde bevolkingsaantal voor 2006 is 8 duizend hoger dan dat volgens de langetermijnprognose (*staat 3*). Dit verschil neemt jaarlijks af. Voor 1 januari 2011 wordt nu een bevolking van 16,500 miljoen personen voorspeld, 2 duizend meer dan volgens de langetermijnprognose.

De gerealiseerde bevolkingsgroei in 2004 was 11 duizend groter dan verwacht. Voor 2005 en 2006 zal de groei naar verwachting lager uitvallen dan die volgens de vorige prognose. Dit wordt veroorzaakt door een lager aantal geboorten, een hoger aantal sterfgevallen (in 2006) en een negatiever migratiesaldo. In de jaren daarna nadert de groei snel de waarde volgens de langetermijnprognose. Tot 2011 wordt een lage, licht stijgende bevolkingsgroei verwacht, tot circa 35 duizend personen per jaar.

In *staat 3* zijn per jaar een onder- en bovengrens voor het verwachte bevolkingsaantal aangegeven. Deze grenzen zijn gebaseerd op de betrouwbaarheidsintervallen van de langetermijnprognose. Dezelfde relatieve marges zijn aangehouden als bij die prognose, maar de waarden zijn één jaar doorgeschoven, omdat het basisjaar van de nieuwe prognose op 2005 ligt, in plaats van 2004. Naar ver-

13. Bevolkingsgroei volgens lange- en kortetermijnprognose, 1990–2010

wachting is er een kans van twee op drie dat het bevolkingsaantal op 1 januari 2011 tussen de 16,3 en 16,6 miljoen uitkomt.

Staat 3
Bevolkingsomvang: prognose en 67% prognose-interval, 1 januari 2005–2011

	Prognose 2005–2010			Prognose 2004–2050
	ondergrens (67% interval)	prognose	bovengrens (67% interval)	
<i>x 1 000</i>				
2005		16 306		16 295
2006	16 313	16 337	16 352	16 328
2007	16 317	16 365	16 402	16 361
2008	16 315	16 397	16 456	16 394
2009	16 316	16 430	16 512	16 428
2010	16 314	16 465	16 571	16 462
2011	16 316	16 500	16 632	16 498

Literatuur

Garssen, M.J. en J. Hoogenboezem, 2005, Achtergronden van recente ontwikkelingen in de Nederlandse sterfte. *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 149, blz. 2554–2560.

Harmen, C. en J. Hoogenboezem, 2005, Forse daling sterfte in 2004. CBS Webmagazine, 14 februari 2005 (www.cbs.nl).

Jong, A. de, 2005a, Bevolkingsprognose 2004–2050: maximaal 17 miljoen inwoners. *Bevolkingstrends* 53(1), blz. 12–18.

Jong, A. de, 2005b, Bevolkingsprognose 2004–2050: veronderstellingen. *Bevolkingstrends* 53(1), blz. 19–23.